

Minulost má smysl, ba víc: existuje jakožto minulost, pouze pokud je *něčí* minulostí, tj. pokud je na ni někým (něčím) navazováno. Avšak nic není schopno navazovat (neboť ani reagovat) na vše, resp. na minulost nekonečnou. Proto nic nemá nekonečnou minulost.

Jaký důsledek to má pro celek věcí, pro univerzum, pro vesmír, kosmos? Není-li univerzum schopno navazovat na svou (předpokládanou) nekonečnou minulost, pak tato minulost *eo ipso* není nekonečná (neboť pak si nic nekonečného prostě nedovede udělat minulostí). Jinými slovy: jestliže nepojmeme vesmír jako subjekt schopný *do nekonečna* reagovat sám na sebe a navazovat tak na veškerou svou minulost (a tento předpoklad je fantastický, nedoložitelný), pak musíme připustit přinejmenším takovou pluralizaci univerza, která připouští koloběhy vnitřně omezené (byť nesmírně rozlehlé), ale do nekonečna opakovatelné. Jelikož však jsme se v tom případě vzdali možnosti nekonečné kapacity reakční a navazovací, je důsledkem časová nesourodost, ba nesouměřitelnost jednotlivých koloběhů, z nichž kterýkoli může probíhat, aniž by jakkoli navazoval na kterýkoli jiný. Naopak bez myšlenky na takové navzájem nesouvislé (nebo alespoň v možnosti a v největším počtu případů realizovaných) koloběhy, a tedy při předpokladu nekonečné navazovací schopnosti úhrnu, celku světového se myšlenka nekonečnosti v čase dostane do rozporu s myšlenkou progrese, vůbec vývoje.